

Hoge commissaris te Djakarta (Hirschfeld) aan minister van Uniezaken en Overzeese Rijksdelen (Götzen), 27 jan. 1950

Voor Götzen, mede voor Drees en Stikker.

Op 26 dezer had ik weer een onderhoud met Hatta over de recente moeilijkheden. Hatta gaf mij te kennen, dat hij niet gesticht was over enige passages in het communiqué van Buurman en mij en wel in het bijzonder over het feit, dat ik zo benadrukt had dat vooral de deserteurs van Indon. landaard waren en dat ik het niet-bekendstellen der voorwaarden voor de overgang van het KNIL gekenschetst had als een oorzaak dat agitatie op deze soldaten vat had gehad. In een vorig gesprek had ik Hatta reeds medegedeeld, dat ik zou moeten reageren op het eenzijdige communiqué van de Sultan. Uit de reacties van Hatta kon ik merken, dat ik met mijn antwoord de spijker op de kop had geslagen.

Hatta stelde mij verder de vraag wat wij dachten te doen. Ik heb hem daarop geantwoord, dat het m.i. noodzakelijk was dat er eerst een plan van actie zou zijn van Indon. zijde en dat wij daarna zouden kunnen nagaan in hoeverre wij bij de uitvoering van een zodanig plan van actie behulpzaam zouden kunnen zijn. Ik suggereerde toen dat het misschien goed zou zijn, dat ik hierover eens met de Sultan zou gaan praten. Hatta stemde daarmee in en ik verzocht hem de Sultan dienovereenkomstig in te lichten.

Heden had ik naar aanleiding daarvan een lang gesprek met de Sultan. In het gesprek heb ik allereerst gerefereerd aan het gesprek met Hatta en daarna heb ik tegen de Sultan ook enige woorden van deelneming gesproken over het grote aantal slachtoffers onder de TNI in Bandung. De Sultan toonde mij daarop een serie foto's die in Bandung zijn gemaakt. Daaronder waren ook enige taferelen van wreedheden te zien. Ik heb de Sultan daarna verklaard, dat de leidende personen zowel bij de RIS alsook aan Ned. zijde het hoofd koel zouden moeten houden, vooral omdat in de lagere regionen van weerskanten de opwinding vaak groot is. Alleen van bovenaf zouden wij kalmerend kunnen werken. De Sultan verklaarde mij daarop dat hij tijdens zijn bezoek aan Bandung tegenover de TNI verklaard had, dat men verstandig zou doen zich niet drie vijanden aan te schaffen. De enige vijanden waren APRA en DI en het zou fout zijn KNIL en KL ook tot vijanden te maken. Ik verklaarde zijn standpunt toe te juichen. Daarna overhandigde de Sultan mij een memorandum met enige voorstellen zijnerzijds om tot oplossing van verschillende problemen te komen. Om de bestaande crisis te overwinnen dienen volgens de Sultan drie categorieën maatregelen te worden genomen:

1. Een versneld tempo van materiaaloverdracht, vooral ten behoeve van West-Java. Dit zou hem meer vertrouwen geven om de situatie tegemoet te treden;
2. Versnelde overdracht van eenheden van KNIL etc. eveneens vooral in West-Java.
3. Maatregelen om te voorkomen dat leden of onderdelen van het KNIL met medeneming van hun volledige uitrusting meedoen aan illegale gewapende acties.

De voorwaarden voor de overgang van de KNIL-troepen naar de RIS zijn heden gepubliceerd. Zij worden thans bij de Ned. legerleiding bestudeerd. Ik krijg de indruk dat onze druk op dit gebied heeft geholpen. Het memorandum, dat grotendeels van technische aard is, heb ik aan Gen. Van Langen ter hand gesteld, die dit zal bestuderen en daarover besprekingen met Simatupang zal openen. Met de Sultan heb ik afgesproken, dat wij zo nodig contact zullen onderhouden over het verloop dezer besprekingen. Ik kan U thans nog geen opinie over dit memorandum geven, doch ik hoop U daarover spoedig in te lichten.

Gisteren heeft in Batavia nog een incident plaatsgevonden, waarbij gedroste speciale troepen in een klein aantal betrokken waren. Dit waren troepen die uit Bandung ontvlucht waren. Het merendeel is gearresteerd en enigen hebben zich vrijwillig bij het Ned. leger gemeld. Ook deze deserteurs zijn opgesloten.

De Sultan was van oordeel, dat de aanval op Bandung voor een deel nog een schijnvertoning was en dat meer te verwachten zou zijn. Ik geloof dat ook daarom een sterkere geest tot samenwerking bij hem te bespeuren was. Hij vroeg mij voorts of er iets bekend was over overkomst van Fockema Andreae. Ik verklaarde daaromtrent geen officiële berichten te hebben, doch vroeg hem wat hij eventueel van zijn overkomst zou denken. Hij verklaarde echter, dat na het gebeurde de kans op versnelde liquidatie van de Pasundan groot was. Het is inderdaad moeilijk voor ons om op dit punt in de binnenlandse politiek van de RIS in te gaan, omdat ik het zeer waarschijnlijk acht, dat de Sultan gelijk heeft, wanneer hij hier van intriganten spreekt. Wat er zich practisch afspeelt valt voor ons toch niet na te gaan. Ik heb de Sultan er voorts op gewezen, dat men van Indon. zijde verkeerd doet in publicaties de persoon van Westerling teveel te releveren. Men kan ook over de opstandelingen spreken, doch het herhaald noemen van Westerling verhoogt alleen diens prestige. De Sultan was dit volkomen met mij eens en zou in deze richting werken.